

Ontmoeting (2015)

Sieth Delhaas

maart 2015

De opdracht om de foto van de onbekende vrouw te bekijken, bracht mij onmiddellijk bij een uitspraak van de filosoof Emanuel Levinas (1906-1995). Door zijn joodse afkomst en zijn ervaring met wat er in WOII met joden gebeurde, schreef hij veel over 'ik en de Ander'. De Ander schreef hij altijd met een hoofdletter. Hij wilde daarmee het *onophefbaar anders-zijn* van mensen benadrukken.

Met dit weten in mijn achterhoofd keek ik naar de onbekende. Ik probeerde te ontdekken waar deze vrouw zich bevond. Probeerde haar rimpels te interpreteren. Waren deze in haar gezicht gegroefd door een woestijnachtig klimaat? Of had haar levensweg de rubberachtige sporen in haar huid en het vlees daaronder getrokken?

Thuis legde ik de foto steeds neer op een andere plek. Zichtbaar, zodat ik haar telkens weer ontmoette; liggend op een tafeltje in de gang, op een bank in de kamer, staand op de achterwand van mijn bureau, de overkapping van het opklapbed, waar mijn logée haar zag en we over haar spraken.

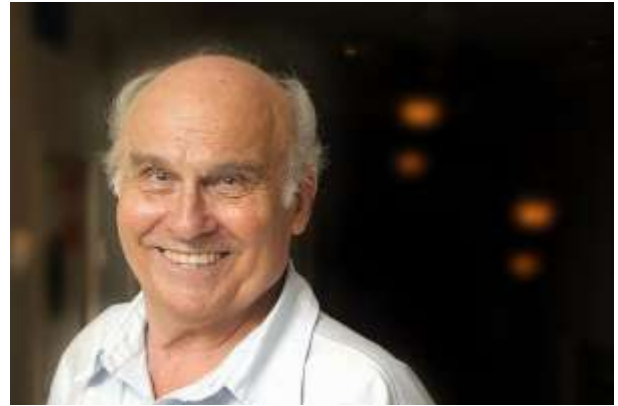
Doende met haar, legde ik witte papieren over de zwarte omranding tot aan de grenzen van haar gezicht. Nieuwsgierig wat dit wit in tegenstelling tot het roetzwarte daarmee zou doen. Was ze me deze dagen al vertrouwd geworden, de witte afgrenzing gaf haar gezicht opnieuw iets onbekends. Iets dat vroeg om nieuwe interpretatie.

Dit experiment van het veranderen van de omlijsting, maakte me nog meer duidelijk. Ik probeerde aan de hand van de gegeven opdracht deze vrouw te doorgronden met mijn vragen over haar leven en vooral aan de hand van haar rimpels. Het viel me op, naast de eerste indruk van ernst, dat ze ook humor had. Mijn aandachtig kijken onthulde dat ze zich licht had opgemaakt; haar lippen iets had aangezet en haar donker gemaakte oogleden leken een nog dringender signaal naar mij uit te zenden. Ik vertaalde haar blik zo: wie ben jij eigenlijk? Jij die probeert mij te ontcijferen?

Ging ik niet te ver met mijn speuren, beoordelen en inschatten van haar? En dat nog wel om een goede beurt te maken met een essay? Ik besloot haar terug te laten kijken. Mijzelf onderwerp van haar kijken te maken. Aan haar ogen zag ik, dat zij ook wilde weten wie ze tegenover zich had.

Ik kwam op die gedachte omdat mijn kijken naar haar me aan nog iemand anders deed denken. Aan een man die na zijn overlijden in 2007 wel *de reporter van de eeuw* wordt genoemd: Ryszard Kapuscinski. Hij heeft zelfs een bundel met zes essays geschreven over 'de ander'. Hem, een Pool, geboren acht jaar voor WOII, daarna gevangen in een communistisch

systeem dat zijn burgers beperkte bewegingsvrijheid gunde, boeide het onderwerp van 'de ander' heftig. Hij was er misschien nog wel gevoeliger voor dan ik die door de opdracht met de foto bezig ben. Want hij was niet alleen Pool en bewoner van het Europese Oostblok, hij kreeg de kans om voor zijn Poolse krant naar Afrika te reizen en in de jaren zestig van de voorbije eeuw verslag te doen van de zelfstandig wording van vele door West-Europa gekoloniseerde Afrikaanse landen.

Via de reizen en essays van Kapuscinski kom ik weer terug bij mijn foto: de mij aankijkende vrouw. En ineens zie ik het. Dat ik het zie, komt door de encenering. Ik weet niet of onze docente die foto zo heeft bewerkt om ons de opdracht te kunnen geven, of dat een ander het heeft gedaan. Wie bijvoorbeeld? De fotograaf...

Ineens krijg ik door, dat niet ik mij in eerste instantie hoeft te verhouden tot deze vrouw. Ik ben het niet die zij nieuwsgierig aankijkt, licht geamuseerd, nieuwsgierig. Niet voor mij heeft zij zich opgemaakt. Het is de fotograaf op wie ze haar blik richt. Een vrouw of een man, dat doet er niet toe. Aan mij heeft zij geen vraag. Zelfs geen boodschap.

Ik kijk opnieuw naar de foto. Een foto als deze, geënceneerd, gemaakt door een fotograaf is immers een kunstwerk. Ik denk aan de tentoonstelling van tweehonderd schilderijen van kunstenaar Marlene Dumas, die ik vorig jaar november bezocht in het Stedelijk. Ik herinner mij wat mij het meest van haar werk fascineerde: de diverse verzamelingen van meters lange en tot vier, vijf portretten hoge ophanging van afzonderlijke tekeningen of schilderijen van gezichten. Soms in inkt of aquarel, soms in grafiet op papier.

Hoe ik daar nu op kom? ik betrapte mij er tijdens dat museumbezoek op dat ik niet langzaam langs al die gezichten liep, als een interessant kunstproject. Interessant omdat kunstenaar Marlene Dumas het had gewaagd om al deze gezichten op deze manier op te hangen. Nee, ik herinner mij nu dat het was alsof al die verschillende gezichten mij dwongen op één van de banken tegenover hen plaats te nemen en hen één voor één te bekijken. Alsof zij mij dwongen tot een ontmoeting. Soms herkende ik, als voormalige anti-apartheids-geïnteresseerde, één van die gezichten. Zij vroegen mijn aandacht als mens én als leden van een samenleving die in die tijd, de decennia totdat Nelson Mandela van Robbeneiland werd vrijgelaten, uitermate gewelddadig was voor zwarten, kleurlingen en die witte mensen die zich voor de rechten van de zwarten en kleurlingen inzetten.

Via haar schilderijen en tekeningen gaf Dumas haar Zuid-Afrikanen de kans aandacht voor hun leven te vragen aan de bezoekers van dit museum en nog velen in de toekomst. Ik kreeg de kans om terug te kijken en mij hun levens te herinneren.

Ik keer terug naar de vrouw op mijn foto. Ik kijk met andere ogen. Afstandelijker. Ik kan dat nu doen met een uitspraak van Marlene Dumas in gedachten. Hij staat in de catalogus bij deze tentoonstelling: *Kunst is geen spiegel. Kunst is een vertaling van dat wat je niet weet.*

En zo is het: na al mijn kijken ben ik met de vrouw op de foto geen stap verder gekomen. Ik weet niets van haar.